

AKO DAVIDSON PRISTUPUJE K UDALOSTIAM

EUGEN ZELENĀK, Katedra filozofie, Filozofická fakulta KU v Ružomberku

ZELENĀK, E.: The Way Davidson Approaches Events
FILOZOFIA 63, 2008, No 8, p. 683

The aim of the paper is to present Davidson's account of events and to show his semantic way of approaching this metaphysical issue. The author outlines Davidson's views on action sentences and other parts of natural language, which led him to postulating a special variable for events, i.e. in event ontology. Second, the author gives a brief summary of the most important views presented in the discussion on events and their nature. On this background the uniqueness of Davidson's approach is highlighted. Finally, the author emphasizes the difference between semantic and metaphysical approaches to events and argues that Davidson is primarily interested in the semantics of the natural language. His argumentation concerning the nature of events is based on the latter. In the author's view this type of semantic approach to a metaphysical topic is one-sided and it may suffer from the shortcomings mentioned in conclusion.

Keywords: Davidson – Event ontology – Logical analysis of action sentences – Semantic approach to metaphysics

Úvod. Minulú stredu bolo zatmenie Mesiaca. Jano sa sťažuje Ferovi: „Bolo zamračené a z môjho domu som ho nevidel.“ Fero odpovedá: „Nič si z toho nerob, ja som bol so zlomeninou v nemocnici, takže ani ja som ho nevidel.“ Poviete si, všedný dialóg. O čom je však reč? Na čo osoby odkazujú zámenom *ho*? Ponúka sa jednoduchá odpoveď: Pomocou *ho* zrejme nereferujú na Mesiac samotný, ale na zatmenie Mesiaca. Nechceli totiž vidieť Mesiac, ale skôr to, čo sa s ním stalo. V bežnej reči zvykneme hovoriť nielen o konkrétnych objektoch ale aj o udalostiach, akými sú zatmenia, úmrtia, narodenia, voľby, zápasy, konferencie atď. Vyžaduje si teda sémantika bežného jazyka postulovanie udalostí? Máme okrem fyzických predmetov predpokladať aj existenciu nového druhu entity? Sú udalosti a predmety ontologicky rovnocenné, alebo ich možno na ne zredukovať? A ak udalosti existujú, aká je ich povaha a čím sa líšia od objektov, stavov či procesov?

Tieto a podobné otázky sa dostali do popredia záujmu filozofov najmä v druhej polovici 20. storočia. Bohatá diskusia o existencii a povahe udalostí sa rozprúdila hlavne v reakcii na významné práce Donalda Davidsona zo 60-tych rokov, avšak filozofický záujem o udalosti pretrval až do súčasnosti.¹ Cieľom tejto štúdie je *zhrnúť niektoré hlavné body Davidsonovho pohľadu na udalosti, ako aj ukázať, akým spôsobom Davidson v tejto oblasti využíva sémantiku a ako „zanebdáva“ metafyziku*. V prvej časti predstavím David-

---

¹ Za jeden z impulzov celej diskusie sa zvykne považovať Davidsonov článok *The Logical Form of Action Sentences* z 1967, ale vplyvné boli aj nasledujúce Davidsonove práce, napr. *Causal Relations*, *The Individuation of Events* či *Events as Particulars*. Viac o role Davidsona v diskusii o udalostiach pozri in: ([23]; [3]; [4]; [26]).

sonovo otvorenie témy udalostí a jeho kľúčové postrehy. V druhej časti stručne zhrniem niektoré hlavné predložené stanoviská týkajúce sa otázok existencie a povahy udalostí. Obraz o tejto diskusii mi umožní zasadiť Davidsonove riešenia do širšieho kontextu a poslúži mi aj na zvýraznenie špecifik v jeho prístupe. V tretej časti poukážem na odlišnosti medzi sémantickým a metafyzickým prístupom k problematike udalostí, zvýrazním dominanciu prvého prístupu u Davidsona a v skratke spomeniem aj jeho možné obmedzenia.

1. Ako Davidson pomocou sémantiky „zaviedol“ udalosti do ontológie. V práci [15] sa Davidson pokúša identifikovať, o čom je v skutočnosti reč vo vetách hovoriacich o činoch (action sentences). Analyzuje preto vetu „Jones natrel chlieb nad umývadlom v kúpeľni“.² Na prvý pohľad sa v tejto vete opisuje čin, ktorý Jones vykonal nad umývadlom v kúpeľni. Navyše je zrejmé, že z toho, že Jones natrel chlieb nad umývadlom v kúpeľni, možno logicky odvodiť, že Jones natrel chlieb v kúpeľni, ako aj to, že Jones natrel chlieb nad umývadlom. Aby sme správne porozumeli vetám hovoriacim o činoch a logickým vzťahom medzi nimi, musíme sa pozrieť na ich logickú formu. Aká je logická forma nasledovných viet?

- (1) Jones natrel chlieb nad umývadlom v kúpeľni.
- (2) Jones natrel chlieb nad umývadlom.
- (3) Jones natrel chlieb.

Ako uvádza Davidson, tomuto problému sa venoval Anthony Kenny v práci *Action, Emotion, and Will*. Podľa Kennyho by sa zrejme väčšina filozofov uspokojila s jednoduchým, ale problematickým prepisom do takejto podoby:

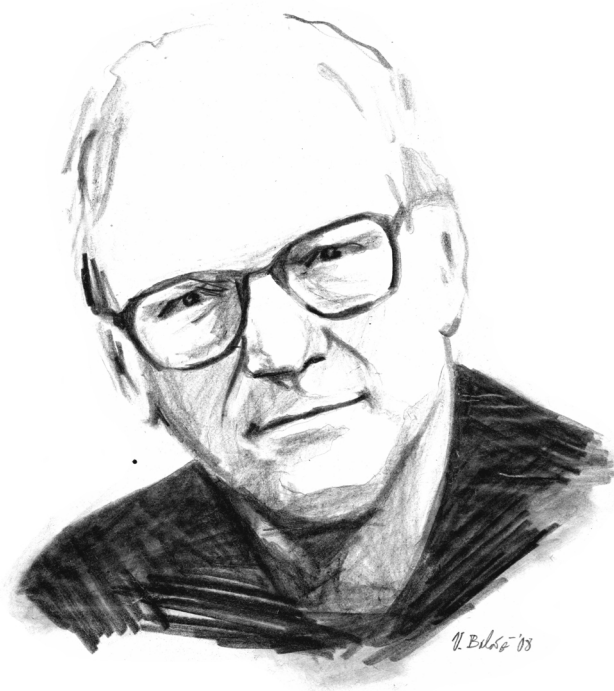
- (1*) *Natriet'-nad-v*(Jones, chlieb, umývadlo, kúpeľňa)
- (2*) *Natriet'-nad*(Jones, chlieb, umývadlo)
- (3*) *Natriet'*(Jones, chlieb)

Podľa uvedených foriem vety hovoria o vzťahoch medzi jednotlivými objektmi. Napríklad podľa poslednej formy (3*) je Jones s chlebom vo vzťahu *natriet'*, pretože Jones *natrel* chlieb. Podľa predposlednej formy je však medzi Jonesom, chlebom a umývadlom už vzťah *natriet'-nad* (*natriet'* niečo *nad* niečím), pretože Jones *natrel* chlieb *nad* umývadlom. A v (1*) zase figuruje vzťah *natriet'-nad-v* (*natriet'* niečo *nad* niečím v nejakej miestnosti). V každej vete teda vystupuje iný predikát: v (3*) dvojmiestny, v (2*) trojmiestny a v (1*) dokonca štvormiestny. Preto sa logické vzťahy medzi jednotlivými vetami problematizujú. Na prvý pohľad je zrejmé, že z (1) vyplýva (2) a (3) a že z (2) vyplýva (3). Podľa uvedených foriem to ale vyzerá tak, že z (1*) logicky nevyplýva ani (2*), ani (3*), pretože v každej z nich vystupuje iný predikát ([15], 107). Vzniká teda problém,

---

² Davidsonovo znenie je trochu iné: „Jones buttered the toast in the bathroom with a knife at midnight“ ([15], 107). Aby sa ďalšia analýza zbytočne nekomplikovala, niektoré veci si zjednoduším. Napríklad každé zo slov *chlieb*, *umývadlo* a *kúpeľňa* budem považovať za výraz označujúci práve jedno individuum a odhliadnem aj od časového aspektu. Toto zjednodušenie obsah prezentovaného zásadne neovplyvní.

ktorý Kenny nazýva problémom meniacej sa árnosti činnostných sloviess (problem of the variable polyadicity of action verbs): Ako správne zachytiť formu viet hovoriacich o činoch a pritom zachovať platné logické väzby medzi špecifickými a menej špecifickými vetami hovoriacimi o tom istom čine? Presnejšie: Akú logickú formu majú vety, v ktorých sú činnostné slovesá³ modifikované príslovkovými určeníami?

D. Davidson

Davidson najskôr zvažuje viacero alternatívnych návrhov, ako sa vyrovnáť s týmto problémom. Podľa jedného z nich by napríklad tvrdenie (3) malo v úplnosti znieť: „Jones natrel chlieb nad niečím niekde“ (3ú); a (2) by znelo: „Jones natrel chlieb nad umývadlom niekde“ (2ú). Pri takejto analýze by z (1) vyplývali (2ú) aj (3ú), pretože v skutočnosti by bol vo všetkých vetách rovnaký štvormiestny predikát. Hoci Davidson priznáva, že na to nemá jednoznačný argument, podľa vzoru Kennyho takéto riešenie odmieta ([15], 108). Zdá sa mu totiž nejasné, koľko voľných miest by sme mali prisúdiť predikátu *natrel* v (3). Prečo by sme mali považovať za úplnú verziu (3) vetu (3ú), a nie napríklad „Jones natrel chlieb nad niečím niekde niekedy pri niečom“?

Davidson potom predkladá vlastné riešenie. Najskôr však uvedme niekoľko dôležitých predpokladov. Podľa Davidsona treba prijať myšlienku, že vety ako (1) – (3) hovoria niečo o udalostiach. Konkrétnejšie, v našom prípade je reč o činoch, ale činy sú podľa neho druhom udalostí ([7], 293). Navyše si podľa neho musíme uvedomiť, že o tej istej udalosti alebo o množine udalostí možno vypovedať rôzne veci s rôznym stupňom detailnosti. Keď sa preto hovorí o Jonesovom natieraní chleba a o Jonesovom natieraní chleba nad umývadlom v kúpeľni, reč je o tej istej udalosti (resp. o tých istých udalostiach, pretože Jones mohol chlieb natierať takýmto spôsobom viackrát). Fakt, že vo vete (1) sa v porovnaní s vetou (3) vyskytujú nové výrazy uvádzajúce ďalšie detaily, neznamená, že sa v (1) hovorí o inej udalosti.

³ Davidson sa venuje špeciálne činnostným slovesám (verbs of action), a nie napr. stavovým. Navyše, keď hovorí o slovesách, má zrejme na mysli slovesá fungujúce ako prísudky, aj keď to v texte explicitne neuvádza.

Implikuje to len toľko, že sa o tej istej udalosti hovorí iným spôsobom. Podobne výrazy *hlavné mesto Slovenska* a *hlavné mesto Slovenska ležiace na Dunaji* označujú to isté individuum, avšak odlišným spôsobom.

Davidsonovo riešenie je nasledovné: „Základná myšlienka spočíva v tom, že činnosť slovesá (verbs of action) – slovesá, ktoré hovoria ‚čo niekto urobil‘ –, aj keď tak nevyzerajú, by sa mali ponímať ako slovesá obsahujúce voľné miesto pre singulárne výrazy alebo premenné“ ([15], 118). Takže vety, ako napríklad (1) – (3), ktoré na prvý pohľad hovoria iba o vzťahoch medzi jednotlivými individuami, sú v skutočnosti existenčné tvrdenia, hovoriace o nejakej udalosti. Avšak takéto vety, striktné povedané, udalosti neopisujú. Takéto vety len vyjadrujú fakt, že nejaké udalosti existujú ([15], 117). Priblížme si rozdiel medzi existenčným (kvantifikovaným) tvrdením a singulárnym tvrdením na inom príklade. Singulárne tvrdenie „Anka je študentka“ hovorí o konkrétnom individuu a o jeho vlastnosti. Naopak tvrdenie „Niektoré študentky sú sčítané“ nehovorí o konkrétnom individuu, ale o tom, že existuje nejaké individuum, ktoré má vlastnosti *byť študentkou* a *byť sčítanou*. Hoci to možno vyzerá prekvapivo, veta (3), „Jones natrel chlieb“ sa svojou štruktúrou podobá skôr na existenčnú vetu „Niektoré študentky sú sčítané“ než na vetu „Anka je študentka“. Veta (3) teda nehovorí o vzťahu medzi Jonesom a chlebom, ale o tom, že existuje nejaká udalosť, ktorou je Jonesovo natieranie chleba. Vety (2) a (1) navyše dodávajú, že spomínaná udalosť sa udiala *nad* umývadlom a v kúpeľni. Takže korektná forma by mala vyzeráť nasledovne:

(1**) $(\exists e) (N(j, ch, e) \& Na(u, e) \& V(k, e))$

(2**) $(\exists e) (N(j, ch, e) \& Na(u, e))$

(3**) $(\exists e) (N(j, ch, e)),$

kde e je spomínaná „skrytá“ premenná pre udalosti; N , Na , V sú predikátové konštanty („natieranie“, „nad“, „v“); j , ch , u , k sú individuové konštanty (Jones, chlieb, umývadlo, kúpeľňa). Zápis (1**) sa číta zhruba takto: „Existuje udalosť e taká, že e je natieranie chleba Jonesom a e je nad umývadlom a e je v kúpeľni“. Zápis (2**) sa číta takto: „Existuje udalosť e taká, že e je natieranie chleba Jonesom a e je nad umývadlom“ atď.⁴ Podľa zápisov je teda reč o nejakej udalosti, o ktorej sa navyše dozvedáme, že prebieha v kúpeľni, resp. nad umývadlom. Aj keď to môže pôsobiť neprirodzene, podľa Davidsona o udalosti možno povedať zrejme nielen to, že prebieha v nejakej miestnosti alebo v nejakom čase, ale aj to, že prebieha nad umývadlom a pod. Iné udalosti, napríklad Jonesovo spanie, môžu naopak prebiehať pod umývadlom.

Davidson teda tvrdí [(na niečo podobné však upozornili okrem iných už F. Ramsey a H. Reichenbach; ([23], 17 – 18)], že príslušné predikáty obsahujú jedno miesto navyše, ktoré zaplní premenná, do ktorej oboru premennosti patria udalosti. Ak prijmeme Davidsonov zápis, tak takéto vety budú hovoriť o udalostiach, vďaka čomu sa zachovávajú logické vzťahy medzi danými vetami. Z (1**) totiž možno logicky, odstránením konjunkcie odvodiť (2**) aj (3**).

⁴ Davidson číta napr. $(\exists x)(Kicked(Shem, Shaun, x))$, t. j. Shem kicked Shaun, takto: „Existuje udalosť x taká, že x je kopnutie Shauna Shemom“; „There is an event x such that x is a kicking of Shaun by Shem“ ([15], 118).

Takéto riešenie potom možno aplikovať aj na iné diskurzy. Napríklad *singulárne ka-uzálne tvrdenia* možno poňať ako vypovedajúce o príčinnom vzťahu medzi udalosťami. Veta „Janovo kopnutie spôsobilo rozbitie tohto okna“ tvrdí, že existujú dve udalosti, pričom prvá z nich (Janovo kopnutie) zapríčinila druhú (rozbitie okna) [8]. Podobná stratégia nám umožňuje lepšie porozumieť aj *vetám s príslovkovými určeniami*. Ako príklad si zoberme vetu „Jones natrel chlieb pomaly“. Mali by sme rozlíšiť dva predikáty, „natrel“ a „natrel pomaly“? Alebo by sme mali poňať výraz „pomaly“ ako predikát, ktorý modifikuje predikát „natrel“, teda ako predikát druhého rádu? Podľa Davidsona by sme takéto výrazy mali chápať podobne ako prídavné mená, teda ako modifikujúce samotné udalosti ([14], 167). Uvedenú vetu preto treba vyložiť takto: „Existuje udalosť *e* taká, že *e* je natie- ranie chleba Jonesom a *e* je pomalé“.

Podľa Davidsona správny výklad rôznych druhov viet (napr. viet hovoriacich o či- noch, o príčinných vzťahoch atď.) si vyžaduje, aby sme kvantifikovali premenné pre uda- losti. Podľa Quinovho vzoru je potom viazaná premenná indikátorom ontologického zá- väzku [24]. Takže ak je porozumenie bežnému jazyku možné vďaka logickej forme, v ktorej figurujú premenné pre udalosti, tak to je dôležitý argument v prospech ontológie udalostí. Davidson píše: „Avšak ostáva bezprostrednejší dôvod... v prospech ontológie udalostí, podľa ktorého sa bez udalostí nezdá možné poskytnúť prirodzený a akcepto- vateľný výklad logickej formy niektorých z najbežnejších druhov viet; to znamená, že sa nezdá možné ukázať, ako význam takých viet závisí od ich zloženia“ ([14], 166). Takto teda sémantická analýza bežného jazyka privádza Davidsona k ontológii udalostí.

Hoci sémantické úvahy tu slúžia hlavne na vyriešenie otázky existencie udalostí, nar- vrhnuté riešenie do istej miery predurčuje aj ich metafyzickú povahu. Premenné pre uda- losti fungujú podobne ako individuové premenné a aj udalosti sú podľa Davidsona *časop- riestorovými jednotlivinami* podobnými fyzickým objektom ([20], 157).⁵ Na druhej strane však Davidson odmieta redukciu udalostí na predmety; tieto dve kategórie považuje za ontologicky rovnocenné. Podľa neho „niet dôvodu pripísať udalostiam nižšie postavenie“ než fyzickým objektom ([14], 175). Dokonca aj potom, čo sa vo svojom článku Davidson vzdal pôvodného kauzálneho kritéria identity udalostí – a odobril tzv. Lemmon-Quinovo kritérium, podľa ktorého to vyzerá tak, že zaniká rozdiel medzi udalosťami a predmet- mi –, rozdielu medzi týmito dvomi kategóriami entít sa nezriekol ([13], 176).

Jedno z „filozofických pravidiel“ hovorí, že niet entity bez identity [25]. Inými slo- vami, existenciu možno pripísať len takým druhom entít, ktoré majú jasne stanoviteľné podmienky, určujúce, kedy sú nejaké entity totožné, a kedy rozdielne. Kritérium identity by malo udalosti definitívne potvrdiť ako plauzibilné entity, a navyše by malo poodhaliť ich povahu.

Davidson uvažuje o tom, že tvrdenie o identite dvoch udalostí „ $e=e$ “ by mohlo byť pravdivé práve vtedy, keď obidve udalosti zaberajú totožný časopriestorový región (tzv. Lemmon-Quinovo kritérium [4]). Tento návrh vychádza z predpokladu, že tie isté udalosti sa vyskytujú v rovnakom čase na tom istom mieste a že nie je možné, aby dve odlišné (distinct) udalosti zaberali ten istý časopriestor. Davidson s prijatím tohto kritéria váha, pretože zvažuje, či je skutočne vylúčené, aby sa viaceré udalosti stali „zároveň“. Jeho príkladom je Jones, ktorý počas plávania cez Hellespont prechladne. Čo ak tieto zdanlivo

⁵ V tejto stati sa pod jednotlivinami rozumejú časopriestorové entity. Popri davidsonovských uda- lostiach sem patria fyzické objekty/predmety.

odlišné udalosti (prechladnutie a preplávanie Hellespontu) zaberajú ten istý časopriestorový región ([9], 125)? Davidson preto navrhuje svoje vlastné *kauzálne kritérium identity*, podľa ktorého sú udalosti identické vtedy, keď majú totožnú kauzálnu históriu, teda ak boli spôsobené tými istými príčinami a ak spôsobili tie isté účinky ([14], 179).⁶

$e=e^*$ vtedy $(\forall f)(f$ spôsobilo e vtedy f spôsobilo $e^*)$ & $(\forall f)(e$ spôsobilo f vtedy e^* spôsobilo $f)$

Podľa tohto kritéria sú Jonesovo preplávanie Hellespontu a prechladnutie odlišnými udalosťami, pretože prechladnutie (ale nie preplávanie) bolo spôsobené vyčerpaním organizmu; a preplávanie (ale nie prechladnutie) zapríčinilo mediálny záujem o jeho osobu. Na druhej strane, Davidson je známy svojim opakovaným upozorňovaním na to, že tá istá udalosť môže byť opísaná rôznymi spôsobmi. Keď šťuknem vypínačom, zažnem svetlo a osvetlím izbu, v skutočnosti to nemusia byť tri udalosti (ako by tvrdili priaznivci teórie udalostí J. Kima); mohol som jednoducho použiť tri rôzne opisy tej istej udalosti ([6], 4). Uvedené kritérium identity navyše tento fakt ďalej zdôvodňuje: Ak majú tieto zdanlivo tri udalosti rovnaké príčiny a účinky, t. j. rovnakú kauzálnu históriu, ide o jednu a tú istú udalosť.

Formulovaním kritéria identity teda Davidson poukázal na to, že udalosti, ktoré si vyžaduje sémantická analýza jazyka, sú teoreticky prijateľné entity. Kritérium v tejto podobe ich navyše považuje za reláta kauzálnych vzťahov, čo vypovedá aj o ich metafyzickej povahe.

2. Diskusia o udalostiach. Zhrňme si Davidsonovu pozíciu, ktorá nám posluží ako oporný bod pri stručnom opise bohatej diskusie o existencii a povahe udalostí. Davidson zastáva názor, že udalosti existujú a že sú to entity na rovnakej ontologickej úrovni ako fyzické objekty. Udalosti majú pritom povahu časopriestorových jednotlivín, ktoré figurujú v kauzálnych vzťahoch.

2.1 Naozaj udalosti existujú? Autorov odpovedajúcich na túto otázku možno s istým zjednodušením rozdeliť na dve skupiny: na *realistov* a *antirealistov* [3]. Podľa prvej skupiny udalosti skutočne jestvujú a sú neredukovateľné na iné druhy entít. Okrem Davidsona má takýto názor napríklad Myles Brand, ktorý otvorene hovorí, že „udalosti nie sú ontologicky závislé od fyzických objektov; skôr možno povedať, že existujú dva druhy ontologicky rovnocenných jednotlivín“ ([2], 336). Takto jednoznačne však svoje stanovisko formulovalo len niekoľko filozofov.

Početná skupina autorov uznáva existenciu udalostí, avšak ich teórie naznačujú, že udalosti sú konštituované, prípadne realizované predmetmi alebo na predmetoch supervenujú. To ale znamená, že udalosti nemožno považovať za entity s rovnakou ontologickou prioritou, akú má ich konštitutívna báza. Hoci sa ich existencia nepopiera, vzhľadom na objekty sú zrejme sekundárne. Takéto stanovisko možno pripísať teóriám, podľa ktorých sú udalosti exemplifikácie atribútov (vlastností či vzťahov) predmetmi v určitom čase, (napr. [19]). Redukciu udalostí otvorene zastáva napríklad David Lewis, podľa kto-

---

⁶ Rôzne kritické námietky proti tomuto Davidsonovmu kritériu zhŕňa [26].

rého udalosti sú vlastnosti časopriestorových regiónov: „... nevidím dôvod, prečo by mali byť udalosti neredukovateľnými zložkami bytia. Preto navrhujem identifikovať udalosti s ich korešpondujúcimi vlastnosťami“ ([22], 245).⁷ Avšak celkovo je otázka, kedy je nejaká teória udalostí iba analýzou, a kedy aj ich redukciou na iný druh entít, pomerne diskutabilná.

Antirealisti otvorene popierajú existenciu udalostí ako samostatných entít. Niektorí kritici vyhlasujú, že *udalosti nemôžeme postulovať, lebo by to viedlo k viacerým problémom*. Iní naopak zdôrazňujú, že *sa zaobídeme aj bez udalostí*. Prečo by sme teda zbytočne rozširovali našu ontológiu?⁸

Priblížme si najskôr príklad kritiky prvého typu, ktorá poukazuje na to, že ontológia udalostí vedie k problémom. R. Trenholme formuluje svoju výhradu vo forme nasledovných viet:

(4) Janovo vrátenie podania do vzdialeného rohu ihriska spôsobilo jeho získanie bodu.

(5) Janovo vrátenie podania spôsobilo jeho získanie bodu.

Trenholme sa domnieva, že zatiaľ čo vrátenie podania do vzdialeného rohu ihriska súpera zaskočilo, a tým spôsobilo zisk bodu, samotné vrátenie zisk nespôsobilo. Preto je veta (4) pravdivá a naopak, veta (5) je nepravdivá. V rámci davidsonovského prístupu je však Janovo vrátenie podania do vzdialeného rohu ihriska tou istou (len inak opísanou) udalosťou ako Janovo vrátenie podania. Keďže singulárne kauzálne tvrdenia by mali vypovedať o vzťahu medzi udalosťami a keďže vety (4) a (5) vypovedajú o rovnakých udalostiach, pravdivostné hodnoty oboch viet by mali byť rovnaké. No ako sme už spomenuli, podľa Trenholma majú vety (4) a (5) odlišné pravdivostné hodnoty. Postulovanie udalostí ako kauzálnych relát teda vedie k problémom ([28], 177).

Proti takejto kritike sa však Davidson dokáže brániť: parafrázuje obidve tvrdenia. V skutočnosti máme vety (4) a (5) vykladať ako explanačné tvrdenia. (Podobné príklady Davidson uvádza v [8].) Takže zatiaľ čo Janovo vrátenie podania do uvedenej časti ihriska kauzálne *vysvetľuje* jeho získanie bodu, samotné vrátenie podania už takéto vysvetlenie neposkytuje. Trenholme pripúšťa, že Davidson by mohol takto reagovať, ale pokým takáto stratégia nie je detailne ozrejmenej, nepovažuje ju za uspokojivú [28].⁹

Terence Horgan ako predstaviteľ druhej argumentačnej línie uvažuje nasledovne: Udalosti ponímané ako jednotliviny možno využiť pri riešení rôznych filozofických otázok (napr. príčinnosť, vzťah medzi mentálnym a fyzikálnym a pod.), a preto sa zdá, že ich

---

⁷ Podľa Lewisa sú vlastnosti množiny, takže v konečnom dôsledku sú udalosti množinami regiónov možných svetov ([22], 245).

⁸ Tieto dve línie kritiky identifikuje, predstavuje a komentuje Thalberg v [27]. Thalberg opozíciu proti udalostiam spochybňuje, pretože podľa neho sa metafyzici popierajúci existenciu udalostí („no-event metaphysicians“) pri svojej kritike v alternatívnych teóriách v konečnom dôsledku odvolávajú na entity veľmi podobné udalostiam.

⁹ Samozrejme, Davidsonov návrh bol kritizovaný aj kvôli iným problémom: Z vety „Brutus bodol Cézara“ intuitívne vyplýva, že „Brutus urobil niečo Cézarovi“, ale u Davidsona je s tým problém. Podobne aj z vety „Jano takmer vyhral“ by nemalo vyplývať „Jano vyhral“, čo u Davidsona zrejme vyplývať bude ([17], 47). Tieto problémy sa autori pokúsili riešiť ďalšími úpravami Davidsonovho návrhu (pozri [23]).

potrebujeme postulovať. Podľa Horgana je to ale omyl, pretože v skutočnosti tieto filozofické otázky možno formulovať a riešiť aj bez ontologického záväzku k udalostiam.¹⁰ Podľa neho je teda „najrozumnejším postupom držať sa teoretickej úspornosti a poprieť existenciu udalostí“ ([17], 47). Podobne uvažuje aj Bruce Aune, keď tvrdí: „Chcem spochybniť názor, že formálna logika príslovkových modifikácií si *vyžaduje*, aby sme prijali ontológiu obsahujúcu udalosti“ ([1], 37). Podľa kritikov možno udalosti uznať až vtedy, keď sa vyhnú Occamovej britve, t. j. keď sa preukáže, že bez nich sa nezaobídeme. Keďže zástancovia udalostí údajne nič také neukázali, a navyše postulovanie udalostí prináša so sebou nové problémy, treba ich podľa antirealistov odmietnuť.

2.2 Aká je povaha udalostí? Davidson a mnohí ďalší autori ponímajú udalosti ako *časopriestorové* entity. Existuje aj iná možnosť, ako ich umiestniť do časopriestoru? Roderick Chisholm sa domnieva, že udalosti sú *abstraktné* entity, „presnejšie... vety vypovedajúce údajne o udalostiach... možno redukovať na vety vypovedajúce o... ‚stavoch vecí (states of affairs)“ ([18], 107). Prečo by niekto zastával takúto teóriu? Nie je úplne v rozpore so zdravým rozumom ponímať udalosti ako entity, ktoré sa nespájajú s konkrétnym miestom a časom? Takéto abstraktné udalosti by boli veľmi blízke napríklad univerzáliám ([11], 198), ktorých dôležitou črtou je to, že sú mnohokrát realizovateľné. (Napríklad kladný náboj či červenosť sú exemplifikované mnohými objektmi.) Zdá sa, že zástanca abstraktných udalostí môže podobne vyhlásiť, že udalosť sa vyskytuje v mnohých časopriestorových regiónoch. Udalosťou by teda bola akási „druhová“ udalosť, ktorá by sa mohla opakovanne vyskytnúť vo svojich časopriestorových realizáciách ([23], 6). Príkladom by mohli byť voľby, zatmenia, pády predmetov, pretože všetky tieto „druhovú“ udalosti sa istým spôsobom opätovne vyskytujú aj v inom čase a na inom mieste. A práve to, čo majú tieto rôzne výskyty spoločné, považujú priaznivci abstraktných udalostí za skutočné udalosti.

Aj samotný Davidson pripúšťa, že v bežnom jazyku existujú vyjadrenia, ktoré akoby pripúšťali takýto typ udalostí: „Včera mi spadli kľúče. A dnes sa mi stalo to isté.“ Znamená to, že tá istá udalosť sa stala včera aj dnes? Podľa Davidsona je rozumnejšie pokúsiť sa vyložiť takéto vyjadrenia bez toho, aby sme predpokladali existenciu abstraktných opakujúcich sa udalostí. Riešením by mohlo byť poukázanie na to, že v uvedenom príklade druhá veta nemusí v skutočnosti hovoriť o *tej istej*, ale len o *podobnej* udalosti. Prvá udalosť sa totiž stala včera a druhá, podobná, sa stala dnes [12].

3. Davidsonova sémantika a metafyzika udalostí. Hlavným predmetom Davidsonovho záujmu *nie sú ani tak udalosti samotné a ich metafyzika, ako skôr tvrdenia bežného jazyka, ktorých výklad udalosti predpokladá*. Možno dokonca špekulatívne uvažovať o tom, či by sa Davidson udalostiam vôbec venoval, keby ho sémantika bežného jazyka neprivedla k udalostiam, ale napríklad len k stavom vecí alebo k predmetom.

---

¹⁰ Horgan napríklad tvrdí, že kauzálne tvrdenia nehovoria o vzťahu medzi udalosťami, ale sú to tvrdenia obsahujúce kauzálnu spojku; s príslovkovými určeniami sa treba vyrovnáť podobne ako Romane Clark v [5]. Podľa Clarka do ontológie nie je potrebné zaviesť udalosti a výrazy ako „pomaly“ alebo „v“ vo vete „Jones natrel chlieb pomaly, v kúpeľni“ treba poňať ako operátory, ktoré modifikujú samotný predikát „natrel“. Takéto operátory potom tvoria z jednoduchých predikátov predikáty komplexnejšie.

Situácia je nasledovná: Davidson sa zamýšľal nad tým, ako porozumieť tomu, o čom je reč v tvrdeniach o činoch, ako sú „Jones natrel chlieb“, „Shem kopol Shauna“ a pod. Vystačíme si s predikátovou logikou prvého rádu s kvantifikovanými individuovými premennými? Davidson sa domnieva, že najlepšie porozumenie takýmto tvrdeniam získame až vtedy, keď ich budeme ponímať ako existenčné tvrdenia s kvantifikovanými premennými pre udalosti. A keďže kvantifikácia znamená ontologický záväzok, treba prijať ontológiu udalostí.¹¹ Viaceré Davidsonove vyjadrenia poukazujú na takúto motiváciu prijatia ontológie udalostí (činy sú podľa neho druhom udalostí): „Veľa z našej reči o činoch naznačuje rovnaký záver: jestvujú také *veci* ako činy...“ ([15], 108). „... naša bežná reč a usudzovanie o činoch sú najprirodzenejšie analyzované vtedy, keď predpokladáme, že takéto entity existujú“ ([15], 109). „Ale predpoklad, ontologický a metafyzický, že udalosti existujú, je predpokladom, bez ktorého nemôžeme porozumieť veľkej časti našej najbežnejšej reči; aspoň to som sa snažil preukázať. Nepoznám nijaký lepší ani ďalší spôsob, ako ukázať, čo existuje“ ([8], 162). Zjednodušene povedané, ku kladnej odpovedi na otázku „Existujú udalosti?“ Davidson dospel cez sémantiku bežného jazyka. Ako je to v prípade otázky „Aká je povaha udalostí?“

Väčšina z toho, čo sa od Davidsona dozvedáme o povahe udalostí, opäť úzko súvisí s jeho výkladom jazyka. Keďže sa premenné pre udalosti kvantifikujú podobne ako individuové premenné, udalosti poníma analogicky k fyzickým objektom ako časopriestorové entity. Aj jeho stanovenie kritéria identity možno prepojiť s jeho záujmom o jazyk. V práci *Causal Relations* uchopuje problém príčinnosti cez analýzu kauzálnych tvrdení. Keďže v tvrdeniach typu „*c* spôsobilo *e*“ sa podľa neho hovorí o kauzálnom vzťahu medzi udalosťami, udalosti sú vhodné entity na funkciu kauzálnych relát. Potom stačí zmeniť uhol pohľadu a z entít, ktoré sa istým spôsobom podieľajú na charakteristike príčinných väzieb spomínaných v kauzálnych tvrdeniach, sa stávajú entity, ktorých kritérium identity je formulované odvolaním sa na príčinnosť.

Z Davidsonovej sémantiky istých druhov tvrdení teda priamo alebo sprostredkované rezultuje nasledovná metafyzika udalostí: 1. Udalosti existujú (keďže si ich vyžaduje správna logická forma časti bežného jazyka). 2. Sú to, podobne ako predmety, časopriestorové entity, (podobné premenné, podobné hodnoty v oboroch premennosti). 3. Udalosti a predmety sú ontologicky rovnocenné (keby neboli a udalosti by sme zredukovali na predmety, stratila by význam premenná pre udalosti). 4. Udalosti sú kauzálnymi relátami. (Vyžaduje si to správna sémantická analýza kauzálnych tvrdení.) 5. Identické udalosti majú totožnú kauzálnu históriu. (Keďže analýza kauzálnych tvrdení ukázala udalosti ako príčiny a účinky v kauzálnej sieti, možno by identitu mala určiť pozícia v takejto sieti.) Uznávam, že dôvod posledného bodu nemusí presne kopírovať Davidsonovu motiváciu, i tak je však zrejmé, že Davidson nám o povahe udalostí prezrádza väčšinou len to, čo vyplýva z jeho sémantických úvah o istých typoch tvrdení.

Prísne vzaté, okrem postulovania udalostí (vd'aka sémantike) a okrem konzekvencií svojich sémantických úvah Davidson neponúka prepracovanú metafyziku udalostí. Podobnú diagnózu jeho prístupu podáva vo svojom postrehu aj Jaegwon Kim. Podľa Kima medzi metafyzickou teóriou a Davidsonovou teóriou, ktorá sa snaží zachytiť „relevantné logické a sémantické štruktúry vo vetách o udalostiach“, je rozdiel ([19], 38).¹² Aby však

¹¹ Na fakt, že Davidson extrahuje ontológiu zo sémantiky, upozorňuje aj E. Lepore v ([20], 153).

¹² Hoci Kim uznáva, že väčšina ontologických záverov pramení z takejto logickej teórie, v prípade

nedošlo k nedorozumeniu, Davidson sa vyjadruje aj k povahe udalostí, ale väčšinou ide o dôsledky jeho sémantických a logických úvah o jazyku. To znamená, že Davidson neponúka metafyziku nezávislú od sémantiky. Zdá sa dokonca, že *podľa Davidsona sú ontologické otázky časťou úvah sémantických; ontológia je teda podľa neho súčasť sémantiky*. Ako sme už uviedli v jednom z citátov, Davidson nevie, ako inak by mohol lepšie doložiť, že niečo existuje, ak nie poukázaním na to, že daná entita pomáha porozumieť tvrdeniam bežného jazyka ([8], 162). Takýto prístup kontrastuje najmä s autormi ako Jaegwon Kim a David Lewis, ktorí predkladajú vyslovene metafyzické analýzy. Na ilustráciu môže poslúžiť Kimov prístup k udalostiam v jeho práci [19]. O udalostiach sa tu dozvedáme dve základné veci: a) z akých entít sú konštituované (problém konštitúcie) a b) aká je podmienka ich identity. Kim sa navyše vyjadruje aj k takým problémom, ako sú c) vzájomná inklúzia a skladanie udalostí (akýsi náznak mereológie udalostí), d) exemplifikácia vlastností samotnými udalosťami, e) esenciálnosť zložiek udalostí či f) možná existencia udalostí, ktoré pozostávajú z kauzálnych vzťahov medzi inými udalosťami.

Kritický čitateľ si možno položí otázku: Aký význam má zdôrazňovanie rozdielov medzi týmito prístupmi? Nesnaží sa v skutočnosti autor tejto state poukázaním na ich rozdielnosť vyvolať dojem, že prístup k ontológii (udalostí či všeobecne) cez analýzu jazyka je chybný? Kompletne odmietnutie „sémantického prístupu“ by bolo príliš radikálne. Menej kontroverzný, ale triviálnejší záver znie takto: Nedostatok takéhoto prístupu k ontológii spočíva v jeho prílišnej jednostrannosti. Pokúsim sa stručne načrtnúť dva argumenty v prospech tohto názoru.

Tvrdenia bežného jazyka umožňujú alternatívne parafrázy. Tie môžu viesť k odlišným logickým notáciám. Za predpokladu spájania ontologického záväzku s kvantifikáciou – čo nemusí byť samozrejماً vec – sa teda dostávame k rôznym, niekedy aj konkurenčným, ontológiám. Teda analýza tých istých viet nás môže do viesť k odlišným ontológiám. Reálnosť problému *nedostatočnej určenosti* (underdetermination) *ontológie logickou analýzou jazyka* dokladajú aj alternatívne návrhy (napr. [5]; [17]), ako poňať tvrdenia rovnakého typu, akými sa zaoberal Davidson.¹³

Podľa mnohých filozofov vedy platí, že ak má byť vedecká hypotéza prijateľná, musí úspešne prejsť čo najväčším počtom rôznorodých testov (pozri napr. [16], 34). Metafyzické návrhy sú tiež istým druhom hypotéz, pre ktoré platí rovnaké deziderátum. Napriek tomu, že testovanie v rámci filozofie bude odlišné od testovania v rámci empirických vied – zrejme sa tu bude testovať hlavne konzistentnosť s inými predpokladmi –, predsa aj tu bude platiť, že *metafyzická hypotéza sa má podrobiť rôznorodým testom*.¹⁴ Jediným kritériom, pokiaľ ide o predstavenú ontológiu, by preto nemal byť jej súlad s logickou notáciou, či dokonca fakt, že daná ontológia poskytuje nateraz najlepšie vysvetlenie pre danú oblasť bežného diskurzu. Aj metafyzika udalostí odvodená zo sémantických úvah by mala byť ďalej testovaná. Mala by sa zisťovať jej využiteľnosť v iných teóriách (napr. v teórii

---

kritéria identity vraj Davidson „prekročil teóriu viet o udalostiach“ ([19], 38).

¹³ Davidson síce odmieta naivné odčítavanie ontológie z „povrchu“ bežného jazyka ([12], 181), zrejme sa však domnieva, že správna logická forma by mala byť pri jej odhaľovaní úspešnejšia.

¹⁴ Odhadujem, že niektorým sa budú zdať takéto názory triviálne, iným naopak neprijateľné. V tejto práci však nie je priestor na podrobné priblíženie podob testovania vo filozofii. Stručne o testovaní v metafyzike pozri ([30], časť 3).

príčinnosti) či jej súlad s inými metafyzickými predpokladmi. Overovať by sa napríklad mohlo to, či istý pohľad na konštitúciu udalostí (t. j. teória o tom, z ktorých zložiek sa udalosti skladajú) nerobí problémy v rámci iných teórií, ktoré sa na udalosti odvolávajú. (Predmetom testu by mohla byť kompatibilita takejto teórie s nejakou mereológiou udalostí. Inými slovami, testovalo by sa, či daný pohľad na konštitúciu umožňuje z menších udalostí zostavovať väčšie.) Takéto „nesémantické“ testy by nám mohli povedať veľa zaujímavého o povahe udalostí. Naopak teória udalostí, ktorá by sa obmedzila len na odvedenie ontológie zo sémantiky, by mohla byť zbytočne jednostranná, a tým aj chudobnejšia, aspoň čo sa týka detailnejšej špecifikácie povahy udalostí.

Záver. Davidson vzbudil svojimi prácami o udalostiach veľký záujem tak u priaznivcov, ako aj u odporcov tohto druhu entít. V tejto stati som predstavil jeho názory na existenciu a povahu udalostí a stručne som načrtnol aj niekoľko alternatívnych pozícií. Následne som sa snažil poukázať na to, že Davidson sa koncentruje na sémantiku tvrdení bežného jazyka a až z nej odvodzuje metafyzické konzekvencie. Hoci takýto „sémantický prístup“ k ontologickej téme sa javí ako legitímny, pokúsil som sa naznačiť jeho jednostrannosť. Aj keď argumenty upozorňujúce na tento problém si vyžadujú detailnejšie rozpracovanie, zatiaľ by mali poukázať na možné limity sémantického prístupu k metafyzickým témam. Záverečnú časť práce teda možno vnímať aj ako pokus nastoliť na pozadí konkrétnej témy udalostí širšiu metametafyzickú¹⁵ otázku: Akým spôsobom sa má pristupovať k metafyzickým témam?

LITERATÚRA

- [1] AUNE, B.: *Reason and Action*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company 1977.
- [2] BRAND, M.: Identity Conditions for Events. In: *American Philosophical Quarterly*, 14, 1977, No 4, pp. 329 – 337.
- [3] CASATI, R. – VARZI, A. C.: Introduction. In: [4].
- [4] CASATI, R. – VARZI, A. C.: *50 Years of Events: An Annotated Bibliography 1947 to 1997*. Bowling Green, Ohio: The Philosophy Documentation Center Bowling Green State University 1997.
- [5] CLARK, R.: Concerning the Logic of Predicate Modifiers. In: *Nous*, 4, 1970, No 4, pp. 311 – 335.
- [6] DAVIDSON, D.: Actions, Reasons, and Causes. In: [10], pp. 3 – 19.
- [7] DAVIDSON, D.: Adverbs of Action. In: ([10], 293 – 304).
- [8] DAVIDSON, D.: Causal Relations. In: ([10], 149 – 162).
- [9] DAVIDSON, D.: Criticism, Comment, and Defence. In: ([10], 122 – 148).
- [10] DAVIDSON, D.: *Essays on Actions and Events*. Oxford: Clarendon Press 2001.
- [11] DAVIDSON, D.: Eternal vs. Ephemeral Events. In: ([10], 189 – 203).
- [12] DAVIDSON, D.: Events as Particulars. In: ([10], 181 – 187).
- [13] DAVIDSON, D.: Reply to Quine on Events. In: ([21], 172 – 176).
- [14] DAVIDSON, D.: The Individuation of Events. In: ([10], 163 – 180).
- [15] DAVIDSON, D.: The Logical Form of Action Sentences. In: ([10], 105 – 122).
- [16] HEMPEL, C. G.: *Philosophy of Natural Science*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall 1966.

---

¹⁵ Metametafyzike, t. j. akejsi metodológii či epistemológii metafyziky ako disciplíny, venujú pozornosť viacerí súčasní analytici metafyzici (napr. Jonathan Schaffer: *On What Grounds What* (manuskript); Laurie Paul: *The Handmaiden's Tale* (manuskript)).

- [17] HORGAN, T.: The Case Against Events. In: *The Philosophical Review*, 87, 1978, No 1, pp. 28 – 47.
- [18] CHISHOLM, R. M.: The Structure of States of Affairs. In: ([29], 107 – 114).
- [19] KIM, J.: Events as Property Exemplifications. In: Kim, J.: *Supervenience and Mind*. Cambridge: Cambridge University Press 1993.
- [20] LEPORE, E.: The Semantics of Action, Event, and Singular Causal Sentences. In: ([21], 151 – 161).
- [21] LEPORE, E. – MCLAUGHLIN, B. P. (eds.): *Actions and Events: Perspectives on the Philosophy of Donald Davidson*. Oxford: Blackwell 1985.
- [22] LEWIS, D.: Events. In: Lewis, D.: *Philosophical Papers II*. Oxford: Oxford University Press 1986, pp. 241 – 269.
- [23] PIANESI, F. – VARZI, A. C.: Events and Event Talk: An Introduction. In: Higginbotham, J. – Pianesi, F. – Varzi, A. C. (eds.): *Speaking of Events*. Oxford: Oxford University Press 2000, pp. 3 – 47.
- [24] QUINE, W. V. O.: On What There Is. In: Quine, W. V. O.: *From a Logical Point of View*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press 1953, pp. 1 – 19.
- [25] QUINE, W. V. O.: Speaking of Objects. In: *Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association*, 31, 1957 – 1958, pp. 5 – 22.
- [26] SIMONS, P.: Events. In: Loux, M. J. – Zimmerman, D. W. (eds.): *The Oxford Handbook of Metaphysics*. Oxford: Oxford University Press 2003, pp. 357 – 385.
- [27] THALBERG, I.: A World Without Events? In: [29], pp. 137 – 155.
- [28] TRENHOLME, R.: Doing Without Events. In: *Canadian Journal of Philosophy*, 8, 1978, No 1, pp. 173 – 185.
- [29] VERMAZEN, B. – HINTIKKA, M. B. (eds.): *Essays on Davidson: Actions and Events*. Oxford: Clarendon Press 1985.
- [30] ZELEŇÁK, E.: A Problem for the Kantian-style Critique of the Traditional Metaphysics. In: *The Global Spiral*, 8, č. 5, 2007, URL: <http://www.metanexus.net/magazine/tabid/68/id/10050/Default.aspx>

Za pripomienky k predchádzajúcej verzii, resp. za diskusiu k danej téme ďakujem P. Cmorejovi, P. Ježíkovi, L. Kvaszovi a Z. Sitarčíkovej.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu č. 443.20080007 *On What There Is: Varieties of Realism and Their Influence on Science-Religion Dialogue* s podporou grantu Doctus 2008.

Mgr. Eugen Zeleňák, PhD.
 Katedra filozofie
 Filozofická fakulta KU v Ružomberku
 Hrabovská cesta 1
 034 01 Ružomberok
 SR
 e-mail: zelenak@fphil.ku.sk